

ZPRÁVA O PRŮBĚHU 44. ČESKO-SLOVENSKÉ PSYCHOFARMAKOLOGICKÉ KONFERENCE V LÁZNÍCH JESENÍK KONANÉ 5.-9. LEDNA 2002

MUDr. Martin Anders

Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN Praha

Stalo se již zcela typickým pro psychiatry, že většinu z nich naleznete počátkem ledna v mystickém prostřední Priesnitzova kraje. Pořadatelům se podařilo vyhradit den odborným sdělením, časná rána a večery byly určeny firemním a společenským aktivitám. Velmi potěšujícím faktem byla nebývale vysoká účast zahraničních odborníků, kteří měli své příspěvky v programu konference.

Organizátoři tentokrát zvolili sobotu jako **zahajovací den** a již od časného odpoledne byla na pořadu firemní sympozia. Za připomenutí stojí hned to úvodní, ve kterém firma Astra Zeneca podpořila projekt věnovaný použití internetu v psychofarmakologii. Jednalo se o přehlednou prezentaci vhodnou zejména pro posluchače, kteří teprve hledají cestu k fenoménu tohoto století, tedy internetu. Vitnou pomůckou se stane písemný materiál obdrženy na sympoziu, který obsahuje mnoho užitečných rad a zejména odkazů na místa v síti vztahující se k tématu psychofarmakoterapie. Překvapením pro nezasevěné se stalo představení stránky ČNPS (www.cnps.cz), jejíž návštěvu vše doporučuji zejména těm, kdo hledají „bránu“ do světa informací vztahujících se k psychiatrii, ale i k medicíně jako takové. „Kliničtější“ zaměřený blok uvedla firma Organon, která přizvala na své symposium specialisty zabývající se spánkovou medicínou M. Moráně a K. Šonku, kteří zde uvedli své zkušenosti s mirtazapinem v léčbě insomnie. Dále O. Vinař ujasnil posluchačům otázky vlivu pohlaví na léčbu antidepressiv a připomněl vliv hormonální suplementace na průběh terapie Alzheimerovy demence. Věnoval se vlivu progesteronu a testosteronu na chování a náladu. J. Praško se zamyslel nad tématem sexuálních potíží u depresivních nemocných. Uvedl, že vznikají jak v důsledku léčby antidepressiv, tak mohou být reziduálním problémem choroby samotné. Konstatoval, že sexuálními dysfunkcemi trpí až 70 % léčených pacientů. Problém lze spatřit i v obtížné diagnostice problému, ale také ve volbě vhodného antidepressiva. Minimum potíží způsobují z novějších léků bupropion, mirtazapin a nefazodon. Na závěr podal výčet metod zvládnání sexuálních dysfunkcí. Po slavnostním zahájení konference se ve své plenární přednášce zahraniční host E. S. Paykel (University Cambridge, Velká Británie) rozhovořil o datech, která se váží k tématu prevalence relapsu a rekurence depresivní poruchy. Přehlédl studie sledující udržovací a dlouhodobou léčbu deprese a konstatoval, že léčba antidepressiv po dosažení remise snižuje množství časných relapsů a také, že dlouhodobá léčba antidepressiv a lithiem snižuje procentuální výskyt rekurence poruchy. Jako nápadný označil rozdíl v účinnosti antidepressiv v kontrolovaných studiích oproti tzv. naturalistickým sledováním. Následně navázal další zahraniční host

Z. Rihmer (National Institute for Psychiatry and Neurology, Budapešť, Maďarsko), který upozornil na téma suicidality v rámci různých subtypů afektivních poruch. Prezentaci uvedl úvahami nad diagnostikou bipolárních poruch a jejich subtypů a pokračoval výsledky metaanalýz sledujících suicidální chování pacientů trpících různými typy bipolárních poruch.

Druhý den konference v sympoziu určeném nově registrovaným farmakům uvedl J. Švestka dvě látky. Prvním bylo dopaminergní a noradrenergní antidperesivum bupropion a druhou látkou je kognitivum galantamin. V. Novotný (Bratislava) poukázal na možnosti užití buprenorfinu a bupropionu v léčbě pacientů trpících závislostí. Velký zájem vyvolalo symposium moderované E. Českovou s nosným tématem polyfarmakoterapie v psychiatrii. Hlavním řečníkem a zároveň koordinátorkou sympozia byla E. Hadašová, spolu s I. Tůmou. Předmětem zájmu byla jak antipsychotika, tak antidepressiva. Jde o problém, se kterým přichází psychiatr do styku prakticky denně, a přesto nám chybí dostatek průkazných sledování. Závěr dopoledního programu obstaral D. Naber (Německo) svým přehledem o odlišných indikacích atypických antipsychotik. Zajímavou novinkou pořadatelů se staly placené workshopy. Tým lékařů z Psychiatrického centra Praha se věnoval aspektům léčby placebem a vysazení medikace v rámci léčby různých psychických poruch. M. Bareš ve svém příspěvku zmonitoroval užití placebo v běžné klinické praxi a při léčbě depresivních poruch. Krátce shrnul pravděpodobné mechanismy účinku a pokusil se definovat tzv. placebo pacienta a možnosti jeho identifikace. Na závěr zdůraznil problematičnost léčby placebem bez vědomí pacienta. P. Mohr se zabýval otázkou placebo v klinických studiích s psychofarmaky. Posluchače seznámil s historií placebo, jeho účinky a také poukázal na etickou stránku užití wash-out period s placebem v rámci dvojité slepých studií. Na konec nabídl alternativy jakými jsou aktivní placebo, nízké dávky standardních kontrol, časově limitované podávání placebo a design vysazení aktivní medikace. J. Kosová popsala rizika relapsu po přerušení terapie antidepressiv včetně problému, který nazýváme syndrom z vysazení, a jehož existenci někteří autoři popírají. D. Seifertová se věnovala strategii vysazení léčby u pacientů trpících schizofrenní poruchou. Je všeobecně známo, že rizikem vysazení antipsychotické léčby je relaps poruchy spojený se zvýšeným rizikem suicidálního jednání, zhoršení symptomů poruchy, často je nutná hospitalizace a souhrnem se výrazně snižuje kvalita života nemocných. I zde však, a to v závislosti na farmakologickém profilu léku, může docházet k rozvoji obtíží, které i zde někteří autoři nazývají syndro-

mem z vysazení. Trvání symptomů se udává až do 6 měsíců. Dále byl uveden přehled rizikových faktorů relapsu a v závěru návrh strategie dlouhodobé udržovací léčby antipsychotiky. Varováním, vycházejícím z doložených dat, je riziko vzniku dopaminergní supersenzitivní při náhlém vysazení léčby. Posledním řečníkem byl M. Kopeček, který se zabýval trváním farmakodynamického působení vybraných psychofarmak po jejich vysazení. Po připomenutí základních pojmů, definování asociace a disociace léku z receptoru závěrem konstatoval, že účinky psychofarmak mohou přetrvávat mnohem déle, než by odpovídalo plazmatickým hladinám. Psychofarmakum s jednou účinnou látkou, působící na více receptorech, má několik různých receptorových poločasů. Souběžně byly na jiném místě pod vedením F. Šťastného demonstrovány animální modely duševních poruch (schizofrenie, demence, anxiety). Dalším náročným blokem s tématem informačního processingu jako možné příčiny schizofrenie provedl posluchače C. Höschl. J. Horáček demonstroval úlohu monoaminergní aktivity na animálním modelu schizofrenie. M. Kopeček připojil popis náleží regionálního metabolismu a jeho vztahu ke kognitivnímu výkonu. Následovalo další firemní sympozium. Firma Sanofi-Synthelabo prezentovala prostřednictvím A. Šulcové, zahraničního hosta L. Pani (Cagliari) a C. Höschla preparát amisulpirid v léčbě depresivních poruch a dystymie.

Třetí den konference byl zahájen skupinou přednášek věnované pohlavním rozdílným a psychofarmakům. Kromě V. Novotného, který demonstroval rozdílnost průběhu léčby závislosti na pohlaví, prezentoval P. Mohr přehled základních rozdílností v reaktivitě na léčbu mezi pohlavími. Workshop pro tento den vedl M. Vojtěchovský, který se skupinou autorů seznámil zájemce s názory na diagnostiku a léčbu paranoidních poruch ve stáří. Start odpoledního programu byl také ve znamení výukového kurzu. Nejen téma membránové receptory, ale také přítomní autoři byli zárukou kvality. M. Kršíak a P. Svoboda moderovali blok, který seznámil přítomné zejména s metodami radioligandového stanovení receptorů a úlohou G proteinů v transdukcii signálu. Další prostor byl věnován etiopatogenetickým a farmakologickým trendům v pedopsychiatrii. Již tradičně nebývalý zájem vyvolala oblast farmakoterapie organických duševních poruch ve stáří, V. Pidrman podal přehled poznatků o cholinesterázách a H. Kovářů vyčerpávajícím způsobem zmapovala problematiku narušeného přenosu buněčného signálu při neurodegenerativních onemocněních. Praktičtějšími aspekty se věnovali D. Janotová, V. Benešová a J. Vevera. Dva posledně jmenovaní se věnovali rozboru současných názorů na terapii behaviorálních a psychologických příznaků demence, kde své místo v terapii získávají atypická antipsychotika a novější antidepresiva. Program třetího dne ukončilo sympozium firmy Gla-

SmithKline, kde J. Raboch a V. Pidrman přednesli příspěvky se společným jmenovatelem - bupropionem. Živým tématem byla problematika sexuálního života pacientů trpících depresí a byl připomenut koncept odlišného stupně ovlivnění sexuálního života jednotlivými zástupci antidepresiv. Ještě též večer proběhla schůze ČNPS.

Úterý 8. 1. 2002 bylo ve znamení oboru psychiatrii nejbližšího, tedy neurologie. Prolínání obou specializací je stále zřejmější, užší a v budoucnu se stane nepostradatelným. Příkladem styčného bodu je oblast stimulačních technik v terapii psychických poruch. Pod vedením I. Rektora, který přispěl společně s R. Kubou podáním přehledu dnes užívaných stimulačních metod v neurologii, přednesla E. Češková souhrn dostupných dat o stimulaci nervus vagus v léčbě deprese. Metoda byla schválena na základě studií v zemích EU a Kanadě a její teoretické předpoklady vycházely zejména z pozorovaných pozitivních efektů na náladu u pacientů trpících epilepsií (mimo jiné i úspěšná aplikace antiepileptik u poruch nálady, účinnost). Zahraniční host F. Padberg (Department of Psychiatry, Ludwig-Maximilian University Munich, Německo) se věnoval repetitivní transkraniální magnetické stimulaci a jejímu efektu v terapii deprese. Podal přehled nejčerstvějších dat, která jsou pro nás důležitá z mnoha důvodů a také proto, že se chystá zavedení této léčebné metody i v České republice (E. Češková). Seznámil posluchače s výsledky otevřených placebo kontrolovaných studií, ponechal otevřené některé otázky, které musí být v budoucnu vyřešeny (parametry stimulace, lokalizace metody, problém placebo). Zajímavou se jeví oblast kombinace metody s podáváním antidepresiv. Program dále pokračoval skupinou přednášek věnovaných neurobiologii somatizace, tedy oblasti dosud nepříliš známé. J. Sikora a J. Praško předali obecně ve svých sděleních přehled neurobiologických nálezů u úzkostných a somatoformních poruch. R. Rokyta rozebral možné psychogenní mechanismy vzniku bolesti. Závěrečnému řečníkovi J. Horáčkovi nezbylo než konstatovat, že nemáme prakticky žádné poznatky o somatizaci z pohledu neuronálních sítí. Tématem workshopu dne byly opět somatoformní poruchy, tentokrát více z klinického pohledu. Videokavárnu Sofii ovládl zejména J. Praško a jeho spolupracovníci. Dalším výukovým kurzem provedl J. Mourek zájemce problematikou vnitřního prostředí centrální nervové soustavy. Nelze opominout sympozium věnované neuroendokrinologii, kde vystoupil i J. Marek a L. Stárka věnoval své sdělení DHEA jako neurosteroidu. Upřesnil místo jeho vzniku v organismu a působení cestou GABA a NMDA receptorů v mozku. Náplní večerního firemního sympozia bylo uvedení nového kognitiva galantaminu. Odstartoval jej R. Jiráček, který podal přehled současných kognitiv, J. Švestka seznámil s vlastnostmi preparátu a C. Höschl uzavřel prezentaci na téma mechanismy buněčné smrti.

Dopoledne **posledního dne** konference bylo již tradičně věnováno firemním sdělením, prezentovaly se zde firmy ICN Czech Republic s preparátem bupiron a firma Pharmacia připomněla existenci a úlohu jediného selektivního inhibitoru reuptake noradrenalinu reboxetinu v terapii depresivních poruch.

Zimní zahrady sanatoria Priessnitz se opět stala místem, kde autoři prezentovali své postery. Celkem bylo vystaveno 82 posterových sdělení. Témata byla velmi různorodá.

V průběhu celé konference se konaly, jak je již tradiční záležitostí, firemní sniďaně. Dovolím si připomenout zejména dvě, které nebyly věnovány produktům jednotlivých pořádajících firem. Firma Léčiva přizvala k prezentaci T. Uhrovou a E. Růžičku, kteří demonstrovali svým klinicky zaměřeným sdělením nutnost oboustranné spolupráce mezi psychiatry a neurology, zejména na poli organických depresivních poruch. Oproti tomu firma Lundbeck tentokrát prezentovala program neobvykle teoreticky zaměřený. J. Patočka seznámil posluchače s problematikou chirálních molekul a jejich odlišné účinnosti. Uvedl mnoho příkladů tohoto jevu (například látku limonen, která je obsažena v různých formách v citrónech a pomerančích, umělé sladidlo aspartam, ale také řadu léčiv mimo jiné ibuprofen, warfarin, thalidomid aj.). Připomněl, že Nobelova cena za chemii pro rok 2001 byla udělena právě za pokroky v syntéze chirálních sloučenin. Konstatoval, že trendem již blízké budoucnosti bude hledání účinných forem molekul látek, které přinese vyšší účinnost a také vyšší bezpečnost pro nemocné. Jednou z komplikací většího rozšíře-

ní je prozatím velmi vysoká cena technologických postupů výroby. Z firemních aktivit nelze opominout sérii přednášek a diskuzí probíhajících ve Videokavárně Sofie, kde se již stabilně zabydlela firma Eli Lilly. Vystoupil zde mimo jiné i předseda Slovenské diabetologické společnosti J. Vožár, který podal přehled o etiopatogenezi různých typů diabetu a jeho vztahu k terapii psychofarmaky. Ilustroval možnosti záchytu diabetu v různých věkových skupinách a doporučil před započítím léčby kontroly glykémie (hranicí je 6 mmol/l). Apeloval na užší spolupráci jednotlivých specialistů. J. Horáček definoval atypická antipsychotika, podal přehled receptorové afinity a upozornil na problémové oblasti v léčbě těmito preparáty. Asi největší pozornost přilákal J. Švestka, který prezentoval studie provedené s intramuskulárním olanzapinem v léčbě agitovaných nemocných. Vyčerpávající přehled informací ukončil konstatováním, že se na trh dostává léková forma atypického antipsychotika s rychlým nástupem účinku a menším procentuálním výskytem nežádoucích účinků. Poté podal výčet studií u skupin nemocných, kteří se projevovali agitovaně a trpěli schizofrenií, mánií či demenci.

Autor příspěvku se omlouvá všem autorům, jejichž příspěvky opominul či se jim věnoval jen okrajově, jedním z důvodů byla, mimo jiné, praktická nemožnost z časových důvodů navštívit vše z nabízeného programu. Zájemcům o případné podrobnosti lze doporučit Supplementum 1, 2002 časopisu Psychiatrie vydané u příležitosti konference.